

amerikai katolicizmusban az ún. karizmatikus mozgalom. Ez az irány a lelki élet megújítását tűzi ki célul, de módjaiban és sokszor tartalmában is sok kétséges elemet tartalmaz. Lényegében a szekularizmus reakciójának tekinthető a maga szupernaturalista szemléletével, amely a kegyelem rendkívüli megnyilatkozásaira összpontosítja a figyelmet, az érzelmi szélsőségeket keresi és elősegíti, és a világgal mint a Sátán országával szembeáll. Jelenleg ez a mozgalom még nem termelt elég gyümölcsöt ahhoz, hogy teljességében megítélhessük. Félő azonban, hogy antiintellektualista irányban fog tovább haladni, és a hitoktatást is tovább sodorja az imaösszejövetelek, lelki tanácsadó órák és a rendkívüli kegyelmi jelenségek tanulmányozása felé, ahelyett, hogy a keresztyén tanítás további fejlesztését segítené. Remélhetjük azonban, hogy csak felszínes mozgalommal állunk szemben, amely a maga tiszavirág-életével nem tudja megakadályozni az amerikai hitoktatás további megszilárdulását.

A KATEKETIKAI DIREKTÓRIUM ÉS A KATEKETIKAI KONGRESSZUS

1971. ápr. 11-én jelent meg az új kateketikai direktórium. A dokumentum elkészítésére a II. Vatikáni Zsinat szólított fel (püspöki dekr. 44). 1968-ban kérdőíveket intéztek minden püspökhöz és bizottságot alakítottak a direktórium kidolgozására. Ez októberben terjesztette az első tervet a papi kongregáció elé. Ezután dolgozták ki a részletes szöveget, amelyet újból megküldtek a püspökkari konferenciáknak. 1969 őszén kezdtek a végleges szöveg megfogalmazásához. Ezt egy teológiai szakbizottság újból felülvizsgálta, végül pedig a hittani kongregáció hagyta jóvá. Nyelve latin, modern nyelvekre való fordítása folyik.

A dokumentum nem katekizmus, hanem direktórium, tehát célkitűzése szélesebb: az igehirdetés általános irányelveit tartalmazza. E nemben első az egyház történetében. Legfontosabb forrása a Zsinat határozatai voltak. Jellemzi a pozitív tárgyalásmód, minden vitázó hang kerülése. Nagyonbár elvi jellegű, de gyakorlati és normatív kérdések tárgyalása sem hiányzik belőle, főleg a katekézis tartalmáról és a pasztorális tervezésről szóló részen. Célja a tájékoztatás és ösztönzés. Alapul szolgál arra, hogy az egyes vidékeken kidolgozzák a megfelelő katekizmusokat.

Hat részre és függelékre oszlik. Az első rész (A probléma időszerűsége) az Egyház és a világ jelenlegi helyzetére tartalmaz néhány utalást. A második (Az ige szolgálata) főleg az igeszolgálat és a kinyilatkoztatás közti viszonyt tárgyalja. Az ige szolgálójának azt kell hirdetnie, amit Isten kinyilatkoztatott, a hagyomány sértetlenül közvetített és az egyházi tanítóhivatal tévedhetetlenül értelmez. A katekéta ennek a kinyilatkoztatásnak fényében értelmezi az emberek konkrét problémáit. Katekézis tehát az a munka, amelynek célja a

keresztények átfogó, mindenoldalú képzése. A harmadik rész (A keresztény üzenet) a katekizálás tartalmával foglalkozik. Miután leszögezte, hogy a katekézis nem emberi, hanem isteni tanítást közvetít, az 1. fejezetben a hitigazságok kiválasztásának és előadásának irányelveit közli. (Ez a rész különösen fontos az egyes katekizmusok kidolgozásánál.) A 2. fejezet a keresztény hit lényeges igazságainak rövid áttekintése. Rámutat, hogy a katekézisnek hűen és csorbítatlanul kell továbbadnia a kinyilatkoztatást. A negyedik részben (Módszertani alapok) a módszertan általános, minden igehirdetésre érvényes alapjairól van szó, nem pedig a különböző módszerek értékeléséről, vagy valamelyiküknek előnyben részesítéséről. Ez a katekizmusírók feladata. Az ötödik rész (Katekézis különböző korosztályoknak) gyakorlatilag a legjelentősebb. Elsősorban a felnőtteknek történeti igehirdetéssel foglalkozik, amely lehetőleg teljes közlése a hitigazságoknak és mintája a gyermek- és ifjúsági katekézisnek (nem pedig fordítva). A direktórium itt több pedagógiai-módszertani és tartalmi útmutatást ad. Végül a hatodik részben (Pasztorális tervezés) indítványok találhatók a püspökkari konferenciák és kateketikai intézmények működésére vonatkozólag. Ideális célkitűzések ezek, amelyeket sok helyi egyház csak lassan valósíthat meg. A függelék (A gyermekek szentségeihez vezetése) azt a ma vitatott kérdést tárgyalja, lehetséges-e az elszólás gyónás nélkül. A mellette és ellene szóló érvek mérlegelése után az eddigi gyakorlatot erősíti meg: előbb gyónás, aztán áldozás. De a püspökkari konferenciáknak kísérletképpen bizonyos szabadságot engedélyez a kérdésben.

A szept. 20-25. között üléselő második nemzetközi kateketikai kongresszus éppen az imént dióhéjban ismertetett direktórium nagy témáit vitatta meg. Maga Wright bíboros, a papi kongregáció prefekta elnökölt rajta. A világegyház legkülönbözőbb országaiból több mint ezer püspök, pap, apáca, hitoktatással foglalkozó szakember vett részt. Magyarországot Csanád Béla hittud. akadémiai tanár, az új magyar katekizmus-sorozat főszerkesztője, Surányi Imre egrí teol. tanár, valamint Rosdy Pál és Ruppert János, a II. ill. III. új hittankönyv társszerzői képviselték. Sokan jöttek az ázsiai, afrikai és délamerikai országokból, s ez éreztette hatását a megbeszéléseken is. A résztvevők — sajnos aránylag igen kevés világi — 25-30 munkacsoportban vitatták meg az előadásokat, amelyek a direktóriumon kívül az egyes püspökkari konferenciáktól beérkezett mintegy 40 jelentésen alapultak. Wright kardinális bevezetőjében öt pontban jelölte meg a kongresszus célkitűzését: 1) felmérni a katekézis mai helyzetét, megjelölve a feladatokat és távlatokat; 2) nagy vonásokban leírni a katekézis mibenlétét és célját; 3) megvilágítani tartalmának és forrásainak problémáit; 4) körvonalazni azt a modellt, amely világviszonylatban például szolgálhat a hitoktatásnak; 5) megmutatni azt, hogy a hatékony katekézist az örömmel kell ihletnie.

A következőkben a kongresszuson elhangzott néhány kiemelkedő előadás alapján megkíséreljük összefoglalni a korszerű katekézis problémáit és irányelveit. Az előadók neve: Msgr. Joseph Bournique, a párizsi Vallási Kiképzés Intézetének volt igazgatója, a direktórium egyik munkatársa; D. S. Amalorpavadass, India biblikus, katekétikai és liturgikus központjának igazgatója, és Msgr. José Manuel Estepa Llaurens.

Társadalmunk válságban van. A technikailag-tudományosan fejlett társadalom új emberképet és új embertípust alakít ki. Ez az ember pragmatikus gondolkodású, a közvetlenül fogható, kiszámítható és hatékony érdekli. Idegen tőle mindaz, ami elvont, ami természetfölötti. Közvetlen célkitűzéseinek bőségében érzékét veszíti a nagy objektív célok iránt; pluralista felfogásában szem elől téveszti az egy szükségeseit; világalakító felelősségtudatával egyre nagyobb félelem és tanácstalanság társul a felidézett roppant erők láttán, s a lét abszurd értelmetlenségének növekvő érzése. A vallás hagyományos formája is nagy változáson ment át: pluralista gondolkodás, a tekintélyek megingása, tiltakozás a szabályok ellen. Az Egyház elsősorban az alapközösségekben (egyházközség) éli meg önmagát. A művelődés és nevelés terén valóságos robbanásnak vagyunk tanúi minden szinten, amely mindenestül kérdésessé teszi az eddigi nevelési rendszert. A kultúra eddig egyes osztályok kiváltsága volt, most mélyreható demokratizálódáson megy át. Terjedése a tömegkommunikációs eszközökön át hallatlan arányokat ölt. Tartalmilag erjed: humán jellegűből természettudományossá és technikaivá alakul, erősen dogma-ellenes és hagyomány-ellenes jelleggel. A nevelés tömegekre terjed ki, de a kultúra közvetítésének már nem kizárólagos, csak egyik módja. A nevelő ma már képtelen lépést tartani a roppant tudásanyaggal, így elvesztette régi tekintélyét, még kevésbé tarthat igényt „atjai” tekintélyre. A tanítvány engedelmes és többé-kevésbé passzív felvevőből egyre inkább aktív tájékozódóvá, munkatárssá, sőt kontesztálóvá válik. Az iskolázási rendszerek és beruházások nem tartanak lépést a kultúra haladásával. Gyakran csak kvantitatív szempontokat vesznek figyelembe. Nem egyszer kiszakítják az embereket természetes közösségükből, ahelyett, hogy a maguk körében tennék nekik lehetővé a működést. A nevelési intézmények, amelyek túlnyomó többségükben az ifjúságot fogadják be, még jobban kiélezzik a nemzedékek közti ellentéteket. A fiatalok egyrésze azt állítja, hogy a felnőttek a neveléssel csak a fennálló rendszer eszközeivé akarják tenni őket. Terjed egy kultúraellenes, utilitarizmus-ellenes áramlat az ifjak között, amely az ingyenesre, a belső kifejezésre, a képzeletvilágra, a teremtő mozzanatra helyezi a súlyt. Mindezek a változások, veszélyek és igények sürgetően követelik a nevelés teljes újraértékelését. — Míg a fejlett nyugati országokat ilyen és ehhez hasonló kérdések foglalkoztatják, az emberiség nagy tömegei ma is tudatlanságban sínylődnek. Iskolázásuk mindeddig passzív, formalista módon történt, s inkább az adott társadalmi szerkezetbe való beilleszkedést célozta,

mint öntudatra és alkotó tevékenységre való nevelésüket, amely lehetővé tenné maguknak ezeknek a struktúráknak megváltoztatását.

A modern nevelésnek minden szinten alkotó embereket kell képeznie, nyílnak kell lennie a dialógusra, tiszteletben kell tartania alanyainak adott kultúráját, és a haladás értékeit a gyöngébbek és szegényebbek szolgálatába kell állítania. Az iskolázást demokratizálni kell, és — megfelelő formában — az egész életre ki kell terjeszteni, továbbá ki kell használni benne a tudományos-technikai haladás új eredményeit.

A társadalomnak és a nevelésnek ezek az óriási változásai a katekétikus működésre sem maradtak hatás nélkül. Mindenekelőtt újból és pontosabban meg kell határozni a katekézis lényegét. Az Egyház üdvözítő küldetésének hármassága: a próféta, liturgikus és irányító szerep. A próféta misszióhoz tartozik a tanítói szerepe, a teológusok munkája és a pasztorális igazságszolgáltatás: az evangelizálás, a katekézis és a prédikáció. Jól meg kell különböztetnünk a katekézist a teológiától és az evangelizálástól. A teológia az „intellectus fidei” tudományos-gondolati vonalába tartozik, a katekézis gyakorlati jellegű, az „augmentum fidei”-t, a hit gyarapítását, élettelé alakítását célozza. Az evangelizálás, mint Isten szavának első és alapvető szolgálata, a nemkeresztények, nem-hívók felé irányul, hogy elvezesse őket a hitre és a megtérésre. Csak ezt követheti a katekézis, amely kifejezetten keresztényekhez ill. katekumenekhez, tehát hívókhöz szól, élesíteni, táplálni akarja hitüket és elmélyíteni kezdeti megtérésüket. A kettő közé esik a hit elfogadásának, az első hitaktusnak döntő eseménye. Enélkül a katekézisnek semmi értelme. Nem nevelhetünk a hitben olyanokat, akik nem hisznek, akik nem tértek meg. Már pedig nemcsak a nem-keresztények nagyrésze, hanem a katolikusok, főleg a fiatalok jórésze sem birtokolja ezt az élő hitet. Ezért forog lelkipásztorkodásunk gyakran abban a veszélyben, hogy csak a hívók életének ritualizálása lesz, és keresztény címkék alatt pogány gondolkodás, babona, mágia és merev iudicizmus grasszálnak. Ilyen körülmények között a katekézis eleve reménytelen. — Természetesen nem lehet szó „vegyszeres” katekézisérről, pontosabban a katekétának — éppen mert akárhányszor az imént leírt helyzettel találja szemben magát — az evangelizálás feladatát is értenie kell: jól megalapozott, vonzó, dinamikus módon bemutatni, közelhozni a hitet, hogy így azok, akikhez szól, eljuthassanak a hit aktusáig.

Másik gyakori hiba, hogy nem teszünk különbséget katekétikai működés és katekétikai intézmények között. Magyarán: a köztudat a katekézist mindmáig a hitoktatással, a katekétát a hitoktatóval azonosítja. Úgyannyira, hogy ennél átfogóbb szavunk magyarul egyszerűen nincs is a „hitre nevelésnek”, még pontosabban: „hitben-nevelésnek” arra a feladatára, amiről itt szó van. (Hogy ez az elnevezés nagyon nem szerencsés, arra még visszatérünk.) Ha a katekézist az előző értelemben vesszük, tehát ideszámítunk minden olyan tervszerű pedagógiai működést, amellyel az érett keresztény gyarapítja a

másik hitét (a direktórium világosan ezt érti rajta), akkor egyszerre nyilvánvalóvá válik a szülők természetből adott katekéta-szerepe, sőt az is, hogy lényegében minden felnőtt keresztény aktivizálható lehetne (legalábbis annak kellene lennie) ezen a téren. A katekézis a Titokzatos Test „funkcionális” működései közé tartozik, olyanformán, mint az emberi test biológiai funkciói. Ahelyett tehát, hogy azon panaszkodnánk: kevés a munkás, ahelyett, hogy hivatásos katekéták rendezett táborairól álmodoznánk, próbálni kellene aktivizálni a „közönséges” keresztényeket, hiszen ők is részesei Krisztus prófétai tisztségének és a testvéri szeretet erejében felelősek egymásért. Természetesen szükség van állandó, főhivatású katekétatestületre is, de ez legyen inkább kisebb számú és kiemelkedő minőségű. Ezek támogatnák és a szükséghez képest pedagógiailag képeznék a „bázis-katekéták” seregét. Ez az elgondolás nemcsak korszerű, nemcsak gazdaságos, de teológiai távlaton alapuló is. Gyakorlatilag máris eredményes egyes helyeken, ahol a nagy hitoktató-hiány miatt „szükségmegoldásokhoz” kénytelenek folyamodni, és pl. egy boltos-feleség és családja a hivatásosakat megszegyenítő módon bevált kisegítő szerepében. (Mellesleg hasonló gondolatmenet alkalmazásával igen termékeny eredményekre juthatunk a miniszteriális és a királyi papság összehangolásában, a paphiány kérdésének megoldásában is.) A Zsinat mélységes bizalommal és tisztelettel beszélt Isten Népeének aktív szerepéről: ezt a látást jobban át kellene vinnünk a gyakorlatba.

Katekézisen tehát a hitben való nevelést értjük. Olyan egyházi szolgálat ez, amelynek erejében „egy embercsoport képessé válik Isten Igéjének fényében értelmezni, élni és kifejezni saját élettapasztalatait” (J. Audinet). Ebben a megvilágításban a katekézis pedagógiája is egészen más színben tűnik fel. A „hitoktató” manapság egyszerűen a tantestület egyik tagja — méghozzá legkevésbé komolyan vett tagja, aki „jobb ügyhöz méltó buzgalommal” igyekszik módszertanilag hasonulni tanár-kollégáihoz. Persze sikertelenül. Mert a hitben nevelni nem annyi, mint ismereteket közölni. Nem egyszerű szembeállítás az alanyak és Isten üzenetének bizonyos technikai módszerek segítségével. (Kezdetlegesen, de szemléletesen fejezte ki ezt az a harmincas évekből magyar hitoktató, aki a hittan-jegybe a feleleteken túl a magatartást, a közös miséken való részvétel számát és minőségét is beszámította, s a „jótanulók” emiatti méltatlankodásának ezzel vetett véget: „Én hit- és erkölcsstanból osztályozok!”) Hiszen a hit növekedése Isten mind teljesebb fölfedezését, a Vele való személyes viszony gazdagodását, a titkaiba való mind mélyebb behatolást, a mind teljesebb odaadást jelenti. Hiába ismeri a katekéta a kinyilatkoztatás tárgyi tartalmát, hiába jó pedagógus emberi értelemben, ha nem tudja elérni, hogy az isteni üzenet behatoljon a lelkekbe és személyes válaszra, kapcsolatra ösztönözze őket. Ehhez pedig dinamika szükséges: az egyéni meggyőződésnek és a pedagógiai módszereknek együttes dinamikája. Természetesen nem szabad szem elől téveszteni,

hogy kettős misztériummal állunk szemben: az önmagát kinyilatkoztató Isten és a neki felelő ember misztériumával. Két szabadság határán áll a katekéta közvetítőként: a kezdeményező, barátságát felkínáló Isten, és az isteni gesztusra önként felelni tudó ember szabadsága közt. Roppant kényes szerep: egy másik ember szabadságát teljes kibontakozásra segíteni úgy, hogy közben hiánytalan tiszteletben tartjuk! A katekéta elsődleges feladata nem az, hogy ismereteket közöljön, hanem hogy olyan légkört próbáljon létrehozni, amelyben a másik észreveszi Isten jelenlétét, hogy fejlessze azokat az adottságait, amelyek lehetővé teszik a pozitív feleletet Istennek, segítse életének, élményeinek a hit fényében való értelmezésében, végül pedig, ha Isten és ember találkozott, minden eszközzel elmélyíteni törekedjék kölcsönös viszonyukat, barátságukat. Ezen a területen nem lehet erőszakoskodni, nem lehet diktálni a feleletet, nem lehet siettetni a fejlődést, vagy szabályozni ritmusát, hiszen két szabadság kereszteződéséről van szó, és Isten minden lélekkel más-más módon jár el. A vezető szorítkozzék arra, hogy figyel a Lélek indításaira és annak ritmusát és irányát követi. Úgy is mondhatnánk, hogy a katekétának egy természetfölötti belső evidenciához kell elségeitnie a másikat a hit dolgában. Az az élmény ez, amelyet annyi megtérő beszámolójában olvashatunk, mikor fölfedezik, hogy valami legmélyebb igényeikkel, élményeikkel egybehangzó táru eljük: „Igen, ez az igazság!” De ennek az igazságnak a megtalálása az érdekelt részéről is kutatást, aktivitást, együttműködést kíván. És ugyanakkor, amikor birtokba veszi, rejtett is marad, hiszen a kinyilatkoztató Isten igazsága végtelenül nagyobb az ember felfogóképességénél, átélésének terjedelménél. Isten titkába csak lassan-lassan tudunk valamennyire behatolni, az egész emberiség a történelem, az egyes ember saját élete folyamán. Ezért a katekézisnek ki kell terjednie az élet egész folyamára, minden életkorra és minden élethelyzetre. Hosszú utazás ez, vándorlás az élő Isten felé, a vele való mind mélyebb közösség felé, s ennek folyamán minden a kinyilatkoztatás jelévé és hordozójává válik életünkben. Isten szünet nélkül kinyilatkoztatja magát, az ember feleletének is szüntelennek kell lennie az élő, fejlődő, gyakorló hitben. Ebben az értelemben a katekézisben soha sincsen „ismétlés”, soha nem adtunk „eleget”, és a munkának soha nincs vége. A pedagógiai elv itt a fokozatosság, éppúgy, mint Isten is fokozatosan jár el az üdvösségtörténetben és az egyes ember irányításában.

Ugyanakkor teljesen igaz az is, amit a direktórium határozottan megkövetel, hogy a katekézisnek mindig, minden fokon a hit teljes, csorbíthatatlan anyagát kell közölnie. Teljességen a lényeges elemeket értjük, a hitigazságok manapság sokat emlegetett hierarchiájának megfelelően (lásd: direktórium III/1). Az ember szinte elbámul, amikor az apostolok igehirdetésének egyszerű formuláit olvassa, — s ezek mégis mustármag gyanánt magukban rejtik kétezer év gazdag és bonyolult fejlődését. Ilyenformán, mond-

hatni koncentrikus körökben halad előre a katekézis. A hit lényegét már a kisgyermek, vagy a természetfölöttiekben még tapasztalatlan friss megtérő is „megérti”, abban az arányban, amelyben megéli. A későbbiekben egyre gazdagabban bontható ki tartalma, de sohasem pusztán értelmileg; mindig ügyelni kell, hogy a belső élmény, a személyes viszony lépést tartson a megismerés fejlődésével. Viszont éppen az élmény gyakorúsodása követeli meg az ismereti anyag gazdagítását is: hányan veszítették el hitüket azért, mert vallási művelődésük nem tartott lépést a profánnal, „gyermekcipőben maradt”, és a világ dolgai érdekesebbeknek, vonzóbbaknak bizonyultak számukra Isten igazságainál!

Ha a katekizálás anyaga Isten részéről, az Egyház közvetítésével adva van, annál több lehetőség nyílik az alkotó közreműködésre a korszerű és egyéni közvetítés terén. Ebben az értelemben a katekézisnek az evangélium állandó újraértelmezésének kell lennie. A Direktórium is hangsúlyozza, hogy „új kifejezési formákat” kell keresni (No 2), adaptálni a kinyilatkoztatást a kor emberéhez. Ha azt hinnénk, hogy az igazság egyszersmindenkorra abszolút formában jelent meg, függetlenül az emberi fejlődéstől és kifejezési formáktól, ezzel tulajdonképpen tagadnánk a kinyilatkoztató Istennek azt a szándékát, hogy emberi módon, emberi nyelven szól hozzánk (és ezzel implicita a megtestesülést is!). Már pedig mi csakis így, a saját egyéniségünkön, a saját kifejezési formáinkon keresztül tudunk tudomást venni Róla. Amint Jézus Krisztus, az Ige, emberi mivoltában nyilatkoztatta ki nekünk az Istent, úgy kell nekünk is hitelesen emberi módon tolmácsolni Isten szavát, hogy általa a mai ember is Istenhez juthasson. Tehát ismernünk kell problémáit, nehézségeit és azokból kiindulva alkalmaznunk kell a kinyilatkoztatást életének konkrét helyzeteire, hozzá kell kapcsolnunk értékszemléletéhez, mély igényeihez. Isten Igéje ma sem vesztette el jelentőségét, kimeríthetetlen tartalmának megvan a mondanivalója a mai ember számára is. Az evangelizáció és a katekézis feladata, hogy ezt a mondanivalót kibontsa a talán sokban távolálló burokból és mai ruhában ismertesse föl a ma emberével a tegnapi, ma és mindörökké változatlan Jézus Krisztust. És itt nem külsőséges fogásokra gondolunk — ez kevés lenne —, hanem a két lényeg: a mai ember lényegének és a kinyilatkoztatás lényegének összekapcsolására. Persze ehhez az kell, hogy a katekéta maga is megtalálja ezt a kapcsolatot. Nem szabad védőállásba helyezkedni és bizonyos „elmaradottság” büntudatos érzésével kullogni a profán haladás sarkában. Nyugodtan tudomásul kell vennünk a társadalmi, kulturális, lélektani változásokat, abban a szilárd meggyőződésben, hogy mély egység kapcsolja össze a történelem és az üdvösségtörténet haladását, az emberi élményt és a kinyilatkoztatást. Nem szabad ellentétbe állítani az emberiség igényeit és Isten szavát; hiszen Isten teremtette az embert és igényeit! Másrészt attól is óvakodni kell, hogy naívnul és egyszerűen azonosítsuk a két szintet. A választott nép tör-

ténete mutatja, hogyan vezeti Isten lassú, türelmes munkával az embert, egyszer betöltve, másszor meghíúsítva vágyait, míg lassan megérti és megvalósítja az Ő nagy terveit. A katekétának értenie kell „az értelmezés karizmájához”, ehhez azonban sok forrástanulmány, sok elmélkedés, sok önállóság, sok egyéni élmény szükséges. Végül azt se feledjük, hogy a katekézis területe mindenkor az embernek Istenhez való közvetlen viszonya marad. Nem avatkozik közvetlenül evilági tevékenységekbe — ha ezt tenné, elidegenednék sajátmagától —, hanem kovász módjára formálja az embert, aki Isten nevében e világ alakítója lesz.

Mindez jelentős következményekkel jár a katekézis módszertanára nézve is. A pusztán asszimilációra törekvő módszerektől az alkotó módszerek felé kell tartani. Talán éppen a megnefelelő módszerek a hibásak abban, hogy serdültebb ifjúságunk idegenkedik a katekézistől. Az az aktivitás, amely csak a befogadó folyamatot élénkíti, már nem elégíti ki a társfelelősséget igénylő mai fiatal: látszólagosnak érzi. Mintha ez az ügy már nélkülük eldőlt volna és legkisebb részleteiig szabályozva lenne; a választási lehetőség annyi, hogy vagy elfogadják, passzíve átveszik mások meggyőződését, vagy háttat fordítanak az egésznek. Így aztán nem egyszer az utóbbit választják, hogy „szabadságukat” demonstrálják. Azért elsőrendűen fontos, hogy megértsük: a kinyilatkoztatás elfogadása, az Istenhez való csatlakozás nem hogy gátolná az ember szabadságát, inkább legmélyebb vágyait, igényeit elégíti ki, és soha nem sejtett mértékben segíti kiteljesedésre egyéniségét, sőt egyenesen megkívánja, hogy szabadságával éljen. Ugyanakkor a katekétának valóban dinamikus módszerekre kell törekednie, amelyek érdekelte teszik a résztvevőket és lehetővé teszik egyéniségük szabad érvényesülését. Serdülteknél ez a pedagógiai folyamat kb. a következőképpen képzelhető: a) Közösen felidézünk egy többé-kevésbé általános élményt, tapasztalatot, és ezt kibontjuk, értelmezzük emberileg; b) együtt fölfedezzük végső és teljes értelmét Isten Igéjének világánál; c) így kiemelve a kinyilatkoztatás és az élet kapcsolatát, most már a hittal való teljes összhangban, egész kiterjedésében éljük át azt, ami emberi. — Nem kell félteni ettől a szabadabb pedagógiától a hit követelte engedelmség szellemét. Hiszen ez az engedelmség nem szolgai dolog, hanem éppen a meggyőződéses átélés szilárdítja meg.

A katekézis természetesen alkalmazkodik az egyes életkorokhoz is. A mai szemlélet itt egyöntetűen hangsúlyozza a felnőtt-katekézis jelentőségét, amely eddig (a missziós vidékek kivételével) aránylag háttérbe szorult. Meg kell itt jegyezni, hogy a katekumenátus fokozatos pedagógiával vezeti el a hitjelöltet a kezdeti megtéréstől a keresztségen át a teljes eucharisztikus közösségbe. „Keresztény” országokban viszont sokszor megtörténik, hogy az emberek kellő előkészítés, kellő hitbeli formálás nélkül, tehát éretlenül találják magukat a hívőközösségben, mert a katekézis során túl könnyen föltételezték róluk az élő hitet. Ilyen esetekben módot kell

nekik nyújtani arra, hogy pótolhassák a közbeeső fokokat. — Mindez persze nem jelenti azt, hogy hanyagoljuk el a gyermek-katekézist, sőt nagy szükség lenne az egyes korcsoportoknak megfelelő jó katekizmusokra és módszertani könyvekre.

Az emberileg döntő tényező azonban a katekézisben mindenkor a katekista személye marad. A legjobb kézikönyv is az ellentétes követelményeknek többé-kevésbé jó kompromisszuma; a legjobb módszer is élettelen mechanizmus a személyiség varázsa nélkül. A lényeg mindenkor a források eleven ismerete, a küldetés tudat és az „értelmezés karizmájának” képessége, a személlyel érintkező, vagy ha úgy tetszik, személy és Személy közt közvetítő személyiség marad. A katekéta „pedagógus” a szó legtisztább és legteljesebb értelmében: olyan ember, aki megtapasztalta magában Istent, és most személyes tanúságtételével másokat, magánál kiskorúbbakat is erre segít. Próféta szerep ez, abban az értelemben is, hogy a kinyilatkoztatás egyéni értelmezője, abban is, hogy mint a „hit jele” szerepel a rábízottak előtt. Ha a mai katekéta vállalni akarja ezt a szerepét, mindenekelőtt becsületesen tudomást kell vennie azokról a feszültségekről és nehézségekről, amelyek saját hitéletét is nehezítik, működését is veszélyeztetik. Nem egy ezeknek a nehézségeknek hatása alatt hátat fordít hivatásának, idegösszeomlást kap, vagy védekező magatartásba merevedik: rutin-ember, automata, sértődött elégedetlenkedő, stb. lesz. Megoldásuk felé az első lépés a tudatosítás és vállalás. Ugyanakkor a keresztény társadalom felfogásának és felelősségtudatának is nagyot kell változnia a katekézis kérdésében. Még általában azt tapasztaljuk, hogy szülő és felnőttek amolyan „odabizom a gyereket” módjára a pap, hitoktató feladatának tartják a vallási nevelést; kritizálni tudják, de pozitív részt nem vesznek benne. Ez a részvétlenség nagymértékben súlyosbítja a katekéta amúgyis nehéz feladatát.

A katekéták működésében, éppen úgy, mint az Egyház bármelyik más területén, jogos a pluralizmus: törekvések, technikák sokfélesége, más-más vidékek, helyzetek és egyéniségek prizmáján átszűrődve. De mindennek a tiszta katolikus hit és az egészséges pedagógia keretein belül kell maradnia. Megengedhetetlen például, hogy a katekéta saját életének problematikáját (mondjuk papi, szerzetesi krízisét) vetítse ki tanítványaira; hogy merev, az egyházi fejlődéssel átlósan ellentétes álláspontot képviseljen; hogy kétes értékű, vitatott hipotéziseket, véleményeket hangoztasson.

Sajnos a felelősök úgy látják, hogy a katekétikai mozgalom „a lelkipásztori megújulás vonatjára utolsó csatolt kocsi”, amelyre csak a hitéletemény megőrzésének szerepét bízják. Ez már a közeljövőben súlyos kockázatot jelenthet mind a vállalkozók, mind a siker tekintetében. Éppen ellenkezőleg: dinamikus erőként kell munkálkodnia a katekézisnek az Egyház megújulásán, természetesen megőrizve közben a hithez és a hagyományhoz való hűséget. A katekéták képzésében nagy gondot kell fordítani arra, hogy

harmonikus, érett személyiségek legyenek és meg tudják oldani saját hitbeli problémáikat. Másrészt tegyék a hitben való nevelést minél inkább az egész keresztény társadalom ügyévé, és gondoskodjanak arról, hogy ezen a téren az emberek minél több tájékoztatást kapjanak.

Az Egyház életképességét annak az erőfeszítésnek minőségén mérjük, amelyet a hit terjesztésében és elmélyítésében fejt ki. Megújulásra van szükség ezen a téren is. Nem szabad az isteni igazságnak tehetetlenségünk miatt hatástalannak maradnia; fel kell szabadítanunk a kinyilatkoztatás ropant erőt. Az Úr ma is küldi munkásait: „Evezetek a mélyre!” A katekézis mai állása a Danaidának hordajának vigasztalan benyomását kelti: komoly erőfeszítéssel próbáljuk a gyermekeket a hitre oktatni, a fiatalok és felnőttek viszont szemünk láttára távolodnak el Egyháztól és hittől. Nem az-e ennek a véresvesztésnek az oka, hogy a keresztény világnézet — úgy, ahogyan mi közvetítjük — nem elég érdekes, nem elég vonzó, nem elég ösztönző, nem veheti fel a versenyt a legtöbb normális ember szemében más, csábítóbb, a képzeletet és alkotóösztönt jobban megmozgató lehetőségekkel? Ne hivatkozzunk most „a kereszt botrányára”, — itt nem erről van szó, hanem nagyon is jogos igényekről. Már XXIII. János pápa rámutatott: „Ma az Egyház óriási feladattal áll szemben: emberi és keresztény jegyet kell nyomnia a modern civilizációra. Ezt a jegyet ez a civilizáció maga keresi, és szinte kéri, további fejlődése, sőt megmaradása érdekében.” (Mater et magistra.) Vajon meghaladja az Egyház erejét ez a feladat? Ezt állítani annyi lenne, mint visszafejlődését állítani, — hiszen megtette már nem egyszer történelme folyamán. A kereszténységnek igenis van mit mondania a modern világ számára is. Mi tudjuk, hogy az életnek van értelme, a mi életünknek is. Tudjuk, hogy ez a világ a teremtés és újjáteremtés állandó tárgya; hogy van egy Teremtő, mindenek alkotója, aki az emberiséget — ha az ember is úgy akarja — az egymással és önmagával való közösség fölséges célja felé vezet. Olyan nagyon óhajtja ezt az Isten, hogy Jézus Krisztus megtestesülésében egy szintre helyezkedett az emberiséggel. Elfogadni Krisztus meghívását, hogy együttmunkálkodjunk az isteni tervvel: ez a hit, ez az élet teljes értelme, ez a boldogság. Őrüljön és hálálkodjék a katekéta nagyszerű hivatásáért: annak munkása, hogy azok a várakozások, amelyeket a Lélek keltett a mai emberben, beteljesedjenek Jézus Krisztusban, a történelem középpontjában és értelmében.

R.